

Søren Kierkegaard-rariteter

Af samme forfatter

- ⌘ Værensfilosofiske kilder: *Diogenes • Stirner • Nietzsche • Heidegger • Sloterdijk* (2016, 2020)
- ⌘ *Maxima Amour – kropsformernes filosofi* (2016, 2020)
- ⌘ Pædagogisk filosofi og finesse (2016, 2020)
- ⌘ *Liebhaberloven* (2016, 2020)
- ⌘ Klaviatur til teknologi- og videnskabsfilosofi (2016, 2020)
- ⌘ *Filosofiks – idéhistorisk udviklingsspil* (2016, 2020)
- ⌘ *Idéhistorien: Tekne-logi • Tid • Tænkning* (2019)
- ⌘ *Heideggerkuriosa – sort tænkning? ♥* (2021)
- ⌘ *Köngehuset – en prekær idéhistorie • Essays* (2021)
- ⌘ *Minima amour – annekser til kroppens filosofi* (2021)
- ⌘ *Køn • latter • tænkning* (2021)
- ⌘ *The missing lingo: Aforismer • epigrammer • essays* (2021)

Bøger fra Liebhaverbog.dk

Ulrik Huusom

Søren Kierkegaardrariteter

Liebhaberbøger

Ulrik Huusom
Søren Kierkegaard-rariteter

Copyright © Ulrik Huusom og Forlaget Liebhaverbøger, 2021

E-bog: Sørinsk sexologi – *Kierkegaards R*v og den engelske syge* (© Liebhaverbøger, 2016)

Omslag: Ulrik Huusom

Forsidetegning ved Peter Klæstrup, midten af 1800-tallet. Parodi på Kierkegaard, som rider sin ”Zigeunerinde”. (Reference til *Enten-Eller I*, der igen er en reference, velsagtens til Blichers *Kjeltringliv* (1829), hvor en ’korsdragerinde’ bærer sin husbond på ryggen; en krøbling).

ISBN: 978-87-93577-11-4

1. udgave, 1. oplag, 2021

Tryk og indbinding: ScandinavianBook, LaserTryk, Aarhus

Papir: Inkjet-Silk 130 g

Forlaget Liebhaverbøger
www.liebhaverbog.dk

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog, er ifølge ophavsretsloven kun tilladt inden for begrænsningerne i overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copy-Dan. Enhver anden udnyttelse er uden forlagets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag i forbindelse med anmeldelser.

Indhold

Forord	6
Forkortelser	7
Indledning: Tre vink	8
I. Del: Seksualitet eller rakisme?	13
a) Homosexualis-tesen	17
b) Forførerertesens	24
c) Mere til epilepsitesen	27
d) Syfilistesens	28
e) Andre kropslige skavanker – <i>med særlig henblik på ryggen</i>	37
f) Depression og migræne – <i>engelsk syge II</i>	46
g) Filosofisk-mental resignation	50
h) Religiøst overdrev	54
II. Del: Engellandsk syge III	57
❖ Kierkegaards stil	67
III. Del: Uden for alfabetisk rækkevidde, eller: Kierkegaards 'R' – <i>ad røven til, røviansk eller røv'et læsning?</i>	79
❖ Holbergs Roun	79
❖ Kierkegaards egentlige 'Røv'	97
❖ Røvstatistik – oversigt over 'R'-frekvensen	106
Appendiks:	
1. Oversigt: Filosofiske Kierkegaardkonceptioner	115
❖ Tænkehatte	117
1.1: Karakteriseringer af Kierkegaard	118
1.2: Karakteriseringer af K-pseudonymer	120
2. Kortvarige liv i idéhistorien	124
3. Fordummende interjektioner m.m.	127
4. Alternative R-er – <i>til ophævelse af røviansk fiksering</i>	129
Anvendt litteratur	132

Forord

Allerede i min gymnasietid, i slutningen af 1980'erne, blev spørgsmålet om hvorvidt man stadigvæk kunne koge suppe på Kierkegaard udkastet. Det har det op til i dag vist sig at man fortsat kan, og her kommer tre nye ben at tygge på, i 200-året for Kierkegaards fødsel. Første del bringer et medicinsk-sexologisk perspektiv, det andet et idéhistorisk-sprogligt og i sidste del et korporligt kilde- og tekstkritisk fokus.

Der er her ikke tale om frekvenslæsning à la McKinnons Kierkegaardord-optællinger, som Kierkegaard sikkert ville have grinet af – det var ikke det numeriske det gjaldt eller som var det egentlige. Tilsvarende ville nærværende tredje del sikkert have fornøjet ham, og han vil måske endda have haft en vis sympati for intentionen, men den ville nok være faldet ind under hans egen reaktion imod en Heibergkritisk anmeldelse, der bevirkede at Kierkegaard farede i kridthuset og skrev en modkritik, der voksede til størrelsesforholdet halvtreds til én i forhold til Heibergkritikkens numeriske tekstomfang. Derfor offentliggjorde han den aldrig, men gemte den i stedet i et omslag betitlet 50:1, hvad der må svare til en knusende sejr med cifrene 50 - 1. I nærværende tilfælde (måske) i så fald mindst halvt så godt med omtrentlige 25 - 2 i score. Det må læseren selv dømme i tredje del.

God fornøjelse

Ulrik Huusom, København, sommeren 2013

Forkortelser

Bogen igennem er følgende forsimplede forkortelser anvendt, alle indsat i klammer:

B = bryst, -vorte.

K = S.A. Kierkegaard. (Desuden forkortelse for kommentarværker til SKS, i hvilke tilfælde K-et er sat i parentes med efterfølgende talkode).

O = oral-t (nogle steder inkl. R og V, i de tilfælde uddybet).

P = phallos.

R = rectum, rumpe, røv (anus).

V = vagina, vulva, og hvad dertil hører.

Her er anvendt de sædvanlige forkortelser for Kierkegaardlitteraturen, alle indsat i parenteser når de figurerer i hovedteksten. (*Se også litteraturlisten*).

BA = Breve og aktstykker vedrørende Søren Kierkegaard. Niels Thulstrup (udg.), 2. bd., Kbh. 1953-54.

EP = Af S. Kierkegaards Efterladte Papirer.

K = Kommentarværker til SKS.

KK = Peter Tudvad: Kierkegaards København. Politiken, 2004.

Pap = Kierkegaards papirer. 2. og 3. udg.

SAK = Joakim Garff: SAK. Gad, 2000.

SKS = Søren Kierkegaards Skrifter, 4. udg., 1997-2013.

SKT = Søren Kierkegaard truffet. B. H. Kirmmse (udg.). C.A. Reitzel, Kbh. 1996.

SV = Søren Kierkegaards Samlede Værker, 2. udg. I-XIV, 1920-31, samt hvor ikke andet er nævnt 3. udg. bd. 1-19, 1962-64.

Indledning: Tre Nye Vinklinger

Udgivet med vilje

”Danmark kunne ikke få [fat på] virkeligheden”.

(Johs. V. Jensen om Kierkegaard og danskerne, herunder Regine).

Ideen til dette lille skrift fik jeg i en mindre sygeperiode op imod julen 2011, hvor de første udkast også tog sin begyndelse. Til refleksioner over sygdom og spørgsmål om liv og død, egner Kierkegaards værk sig fortrinligt. De sidste 14 dage af sit liv skal eksempelvis Georg Brandes’ eneste lektur have været ”Sygdommen til Døden”. Kierkegaard led selv af overmåde overtallige fysiske problemer og sygdomme og han forventede egentlig blot et kort liv, med sine 42 leveår blev det da også en tidlig død, selv målt i hans samtid. Flere af betydning for hans liv faldt også tidligt fra (se appendiks 2.), ofte får det betydning for efterkommerne, om det også gjaldt for Kierkegaards værk, skal jeg ikke komme ind på her, blot notere, at det ikke kan udelukkes som delvis drivkraft; under skrive- og refleksionsperioderne til nærværende skrift, har jeg personligt bestandigt haft min egen faders tidlige død som 46-årig efter lang tids sygeperiode, i tankerne. Tidligere hed det at kongen skulle dø, for de andre, når hans opgave var fuldført: efter jordens befrugtning, blótet m.v. Samme tanke går igen i Jesuslignelsen, der har optaget Kierkegaard, om han også gennemgik pinsler for samtiden. Skønt Kierkegaard betragtede det som blasfemi at sidestille sig med guden, dens skikkelser eller slægtninge (som fx i danskeren Adlers tilfælde, der antog at være gudens direkte talerør).

Tidligere har jeg fundet det noget kedsommelig-trættende at læse Kierkegaard, idet reelt blot én tanke er i spil, den kristent religiøse, der oftest er forudsat, behandles eller indskydes konklusivt. Denne tanke gennemspilles i adskillige sprogdragter og maskeringer, som kan forekomme noget uigenemtænkt for den, der har undersøgt venstrehegelianismens kilde- og religionskritik, som tilmed er samtidig med Kierkegaard. Under sygdom fandt jeg imidlertid hans sygetemaer ganske udfordrende: a) spørgsmålet om karakteren af hans sygdom eller skavank(er), som han aldrig afslørede, b) hans sprog, samt c) hans åbne ”R”, der ikke er fuldt udskrevet i hans værker, papirerne samt brevene. Oftest har man savnet medicinsk opdaterende læs-

ninger inden for Kierkegaardlitteraturen, navnlig i forhold til sygdom og seksualitet. I denne sammenhæng skal jeg i *første del* inddrage medicinske perspektiver på det sexologiske område i forhold til Kierkegaard, i *anden del*, der ligger i forlængelse af første, skal Kierkegaards forhold til engelsk kultur og sprog inddrages, mens jeg i *tredje del* vil søge at udfylde et kildekritisk hul i Kierkegaardlitteraturen i forhold til Kierkegaards bund! – Kierkegaards R., der kun tidligere er blevet behandlet ganske lemfældigt.

Og så til teserne: jeg skal i det følgende hævde 1) at Kierkegaards skavanker var en følge af rakitis (Morus anglicus, Glissons sygdom, 17 årh.), og herunder, at det ikke kan afvises, at han både led under syfilis og impotens. 2) At denne engelske syge tillige gav sig udslag i en kierkegaardsk modvilje imod engelsk syge III: engelsk handelskultur, der som minimal "engelsk sved"¹ inficerer idéhistorien og kulturen i negativ retning. 3) Samt sandsynliggøre at Kierkegaards "R", ikke nødvendigvis kan sidesættes med at filosoffe med Røven.

Skulle man være uenig i de nævnte teser, må man alligevel medgive, at de under alle omstændigheder vidner om Kierkegaards fortsatte aktualitet – nye læsninger af ham.

Det skal understreges at der i udgangspunktet er tale om hypoteser, at den første tese navnlig baserer sig på Kierkegaards posthume papirer samt til dels kildemateriale fra hans samtid. (Altså ingen hovedvægt på pseudonyme skrifter. At dele af papirerne ganske vist kan have været tiltænkt pseudonyme skrifter kan naturligvis ikke udelukkes). Den anden tese ligger i forlængelse heraf og baserer sig på en generel tendens i Kierkegaards udgivne skrifter (altså inkl. pseudonymerne), medens tredje del er kildekritisk.

Jeg er altså af den opfattelse at man da sagtens vil kunne udlæse en meningsfuld filosofi af Kierkegaards værk, men eftersom at konklusionen som oftest er, at "subjektiviteten er sandheden" ifølge Kierkegaard, ville det være temmelig inkonsekvent ikke samtidig at medtænke personen. Her er ikke tale om relativiteter, personens selvbevidsthed antages grundende sig på subjektets indre "fornuft" hos Kierkegaard – det egentligt inderlige i den enkeltes Eksistens, eller det eksistentielle, for at fremdrage og sammensætte centrale nøglebegreber hos ham. I sin filosofi søgte han følgelig aldrig alment eksistentiale

¹ Betegnelsen "den engelske sved" eller *englænderstank*, er anvendt om renæssance-influenzaepidemien *sudor anglicus*, britisk svedesygge, der første gang er rapporteret i 1485, hvor den udsatte Henrik 7's kroning. Den slog siden til i 1507, 1528, 1551, 1578, altså med omkring 20-25 års mellemrum (21, 21, 23 og 27 år, omtrentligt identisk med en teenager-generation i engelsk regi). Den blev anset for værre end pesten. Dødelighed indtraf inden for 24 timer. Ophav uopklaret. Bevirker feber, krampe, rygsmerter, hovedpine, delirium og kraftig sved.

grundtræk, hvorfor at hans filosofi bør betragtes som virkningen af indre årsager (somatisk-åndeligt), der derfor er væsentlige at søge at tilnærme sig. Og har for eksempel det seksuelle indvirket på det indre 'subjekt' (subiectum, lat., grundlag), så vil der ikke være tale om "psykoanalytisk sexpjat" og lignende som f.eks. Johs. Hohlenberg tidligere skød kropslige tilgange til udlægning af Kierkegaard i skoene. Hos Kierkegaard er man desuden altid nødsaget til at forholde sig til diskrepanserne, de logiske modsigelser, pseudonymerne og sammenhængen, herunder hans egne kommentarer til hvordan han bør læses. Man er nødsaget til ustandseligt at sonde og afveje de enkelte tekster i forhold til sammenhængskorpusset. Flere har plæderet for den brede læsning af Kierkegaard, konceptionerne taget i den brede betydning som hos Malantschuk, hvor det indebærer fokus på religiøs teologi (subsidiært etik), litterær-stilistisk æstetik, biografisk dokumentation, eksistentielle og psykologisk-antropologiske anskuelser, filosofiske (ligeledes taget i en bred betydning), samt en historisk-kulturelt og kritisk-sociologisk tilgang. Senere har blandt andre Poul Lübcke tilføjet eller accentueret Kierkegaards dialektik i en logisk-semantic vinkel i analytisk øjemed, hvor han har argumenteret for at man under alle omstændigheder vil kunne vurdere sandhedsværdien af Kierkegaards sproglige tekst. Javist. Det nytter jo så bare ikke så meget og vil ikke kunne tages for pålydende som værende Kierkegaards filosofi, når Kierkegaard netop har dækket sig ind under bekvemmelighedsflag eller maskeringer, når han har villet udstille sine modstandere og sine angrebepunkter – og det som ofte nævnt langt bedre artikuleret og formuleret end modpartens produktion. Desuden forholder den noget ensidige semantiske vinkel sig ikke til filologisk granskning og kildekritik, og på den anden side heller ikke til bl.a. biogenetiske, biokemiske og neurofysiologiske samt dybdehermeneutiske forudsætninger, eller blot hvorvidt en tekst er ironisk eller ej. Det analytiske perspektiv er altså hverken dybt nok i ontologisk frøperspektiv eller i idéhistorisk fugleperspektiv. Såfremt ætiologien eksempelvis ændrer på hjernens karakter (som f.eks. en depression, stress, kønssygdom, hjerne-rystelse, et stød eller kraniebrud), vil der ikke nødvendigvis være tale om bibetydninger eller -produkter (symptomer, og følgelig symptomallæsninger), men tværtimod om *udgangspunkter*. Jeg mener altså, jævnfør ovenstående og de tre teser, at der fortsat er noget at komme efter i forhold til udlægninger af Kierkegaard, og kan følgelig ikke være enig med dem, der hævder, at alle spor i Kierkegaardforskningen ender blindt på grund af Kierkegaards maskeskjul, at citater følgelig bliver meningsløse, hvorfor at forskningen, f.eks. ifølge Helge Hultberg "bør ende i tavshed"². Kierkegaard knytter selv

² Helge Hultberg: Pseudonymitetsproblematikken og S. Kierkegaard, Mag. Kierkegaard,

kommentaren til, at hvad angår pseudonymerne, så henstiller og beder han (i Synspunktsskriftet), om at man kun tager ham til indtægt for de af hans skrifter, der er udgivet i hans eget navn (ikke pseudonymernes). Det giver stadigvæk et stort spillerum.

Hvad angår den noget brede filosofiske vinkel³, skal jeg ikke basere mig på de tidstypiske mode- og skoleretninger inden for filosofien, jeg lægger 'os' (læseren) altså hverken fast på de utallige udlægninger af Kierkegaard (se den selektive oversigt i appendiks 1.), og 'vi' skal heller ikke bevæge os ud ad skoleretninger som naturalistisk tekstkritik, memoirerhistorisme eller biografisk hermeneutik, dybdefænomenologi, eksistentialistisk fænomenologi, senhermeneutisk-ontologisk sprogfilosofi, kritisk sociomarxiologi respektiv freudo- eller jungiansk analyse, analytisk-semantisk, semiologisk-strukturalistisk eller dekonstruktiv teori med mange flere. I øvrigt heller ikke den handelsorienterede Kierkegaardslæsning.

Man kunne uden at tage munden alt for fuld, ridse Kierkegaards projekt op i følgende grovskitse: *målsætningen* er fortrinsvis religiøs-teologisk, *baggrunden* hegeliansk-romantisk, *formen* er litterær-filosofisk og *metoden* er dialektisk i form af indirekte meddelelsesformer *baseret* på den egne eksistens (psykologisk-antropologisk).

Historisk sprogvitenskabelig og etymologisk-kildekritiske vurderinger råder jeg lidt bod på i anden og tredje del.

Til støtte for teserne indeholder skriftet desuden nogle nye vurderinger og analyser af illustrationer fra Kierkegaards samtid og fra Kierkegaard-litteraturen. Derudover indgår bl.a. en mindre sammenligning mellem Kierkegaard og Rasmus Rask.

Dette skrift var oprindeligt blot tiltænkt et mindre afsnit i min *Maxima amoralia* i forlængelse af eksemplerne på sublimatiske produktioner, men voksede snart uforholdsmæssigt langt ud over de noget strammere kompositionsrammer i dét værk. Nogle af listerne i nærværende tredje del (herunder appendiks 4.) havde jeg nok også kun fundet udfordrende samt tiden til i en sygeperiode. Der er i nogle tilfælde tale om syge-temaer, men langt fra røvsygt.

Kommandistideologi: hvor småligt kommanderende

samt forfatteren af Søren Kierkegaards Papirer. I: B. Bertung/P. Müller/F. Norlan (red.): Kierkegaard pseudonymitet. C.A. Reitzel, Kbh. 1993, s. 140.

³ Poul Lübcke opsummerer på relativt kort og overskuelig plads mange udlægninger op til 1980 i sin artikel om Kierkegaards og P.M. Møllers ontologiske program i "Filosofiske Studier", nr. 6., 1983, s. 127 ff. Også litteraturhenvisninger her. Jeg supplerer en del senere tilkomne læsninger i det følgende, samt i appendiks 1.

Til slut: alle klammer, kursiveringer og udhævninger i teksten er for min regning. I Kierkegaards ånd har jeg derudover set stort på interpunktion – i grunden er der vel ikke noget mere grinagtigt end kommakrigere. Også ortografien er sine steder forholdsvis rebelsk. Sidstnævnte er indimellem angivet ved en stjerne (*).

I grunden er en hvilken som helst punktuation eller tegnsætning angribelig, det omvendte forhold, at der de facto ontologisk og erkendelsesteoretisk skulle eksistere uangribelige ditto i grunden, er umuligt, selvom kun få lingvister vil indrømme det; eller tilsyneladende begriber det. Selv den seneste kommandist, Gall, har beklaget sine egne kommaregler, der er de stående i Danmark pt., på trods af at man for eksempel sløjfer den slags på Island og andetsteds. Vilkårligheden viser sig til eksempel deri, at komma er lig med punktum i visse ældre sprog. Mens kommaer angiver forskellen imellem flere toner hos andre. Med 1700-tallets calvinister gik det galt, de antog endog et guddommeligt komma – ligesom pedantiske, grænsende til, kommafundamentalister i vor tid (= dansklæreren). Kierkegaard derimod havde sin egen ortografi, den er respekteret i nærværende skrift. Selv skrev han for eksempel om punktummer karakteriseret som tobakskorn⁴. Med Henning Fenger⁵, siger jeg, at jeg ikke har villet bekoste skatteyderne (og miljøet) med udgifter til korrektioner af et komma.

⁴ Nogle gange er prikker (punktummer) på papiret, blot snavs eller støvkorn. Hos Kierkegaard et snustobakskorn, som en lærd orientalist funderer over, indtil konen hvirvler det bort.

⁵ Henning Fenger: Kierkegaard-Myter og Kierkegaard-Kilder. Odense Universitet, 1976: 263.

1. Del: Seksualitet eller rakisme?

Gentageligheden hos Kierkegaard har foranlediget moderne medicinere til at fremsætte hypotesen, om at Kierkegaard måske led af epilepsi udløst fra tindingelapperne, temporallapsepilepsi, hvor et af symptomerne netop er vedvarende og overdreven nedskrift / skrivetrang (hypergrafi) og ofte af samme indhold (gentagelsestrang / perservation). Tesen var nu også fremsat allerede i Kierkegaards samtid, bl.a. Sibbern viderebringer den i brev til sin datter i 1863. Psykiateren Heidi Hansen og præsten Leif Bork Hansen⁶, antager at Kierkegaard har genfundet denne psykologiske trang eller i det mindste væsentlige ligheder hos sin samtidige, præsten Adolph Peter Adler (1812-1869), der skal have gennemlevet en åbenbaring, som han evindeligt nedfældede beskrivelser af i skrifter, hvor han ligeledes forudsatte og beskrev sig selv som gudens talerør, at 'det guddommelige' henvendte sig direkte til ham. Hansen og Bork Hansen anvender Kierkegaards lille skrift om Adler i Kierkegaards dagbogsjournal (1846) til at underbygge påstanden om et karikeret selvportræt. Koch indvender i sin Adler-bog herimod, at det dog ikke lyder plausibelt at Kierkegaard så relativt sent skulle have erkendt træk hos Adler, som han havde kunnet genfinde hos sig selv.⁷ Koch begrundet det i at Kierkegaard trods alt havde kendt Adler i over tyve år og havde været bekendt med Adlers skrivelyst allerede i 1840-42, og at gentagelser i øvrigt ikke var karakteristisk for Adlers produktion som helhed. Kierkegaard betragtede desuden Adler som et blasfemisk og forvirret gemyt. Koch mener derfor snarere, at hypotesen om eventuel epilepsi, rejser dilemmaet om hvorvidt vores samtid er klogere på Kierkegaard end Kierkegaard selv var, eller om både Adler og Kierkegaard var forvirrede. Hertil må indledningsvis svares, at Kierkegaard jo godt kan have genkendt (erkendt) træk hos Adler tidligere end 1846, ophavsdatoen for Adlerskriftet, på trods af at han først skriver derom senere. Kierkegaard var optaget af udarbejdelsen af andre af sine skrifter i årene før. Desuden er det sandsynligt at omstændigheder i netop 1846 leder Kierkegaard frem til Adler-skriftet. I '45/'46 beskriver P.L. Møller i en anmeldelse af Kierkegaards produktion, at denne forekommer at være skrevet på gentagelseslyst, beskrevet som en stor produktion af egne 'kladdehæfter'. Denne anmeldelse reagerer Kierkegaard ualmindeligt nærmest balstyrigt på i "Fædrelandet". Desuden er der for øvrigt talrige perserverative tekststeder i nogle af Adlers

⁶ H. Hansen/L. Bork Hansen: "Maskineriets intrigante hemmelighed". I: Kritik, nr. 83, 1988.

⁷ Carl Henrik Koch: En flue på Hegels udødelige næse *eller om Adolph Peter Adler og om Søren Kierkegaards forhold til ham*. C.A. Reitzel, Kbh. 1990, s. 204.

skrifter som Koch selv kommer ind på (204). Koch antager desuden at symptomallæsninger, diagnostiske hypoteser som Hansens og Bork Hansens, ikke kan være interessante, idet de ikke kommer ind på rigtigheden eller gyldigheden af ”*hvad* der skrives”, men blot på diagnoser, der eventuelt kan have bevirket ”*at* eller *hvordan* der skrives” (203), rent stilmæssigt. Imod både Hansen/Hansen og Koch bør indvendes, at det imidlertid spiller en temmelig stor rolle hvad, der betinges *hvad*, *hvorfor* og *hvorledes*, der *tænkes* hos den enkelte, her altså fraset stil og produkt. To andre hypoteser til Kierkegaards værk synes, snarere end epilepsi, at være plausible. Den første hypotese ligger i tråd med P.L. Møllers opfattelse af, at der har været tale om, det vi i vor tid kalder et sublimeret forfatterskab, en unaturlig produktivitet: ”Produktionen synes at være bleven ham en fysisk trang (...) et medikament”. (Møllers ”Et Besøg i Sorø”, Gæa, æstetisk Aarbog, 1846). Den tidlige Kierkegaard har under maske selv tænkt tanken i *Enten-Eller I*⁸, hvor aktiviteten under navn af Johannes Forførelsen hedder ”exacerbation cerebri”, hjerneophidselse. En sådan som virkning af førstehypotesen, at det i vor tid forekommer plausibelt at antage at Kierkegaard allerede som barn led af eftervirkninger af engelsk syge: rakitis/rachitis [rygrad]. I vor tid ved vi at der er tale om D-vitaminmangel, kalkmangel til knogler og brusk, der forstyrrer knoglevækstens opbygning og bevirker bløde knogler, f.eks. bækkenforsnævninger, forkortet og lukket hofte, skæve og ulige lange ben samt pukkelryg, lordrose og krumning af hvirvelsøjlen. Den manglende D-vitaminsyntese ender med osteoal vævsdannelse, der medfører brede og uregelmæssige epifyselinjer i knoglerne. Der kan desuden være tale om utilstrækkelig absorption af D-vitaminen, kalk og fosfor i tarmene pga. tarmlidelser eller forstyrrelser i udskilningen af de nævnte i nyrene. – Kierkegaard led af tarmproblemer. Tilsvarende osteomalaci som ses hos voksne, hvor der også er tale om D-vitaminmangel, manglende aflejring af kalksalte i knoglevævet samt fosfor. Sygdommen giver sabelformede krumninger af skinnebenene (hjulben) og indadkrumning ved knæleddet (kalveknæ). I meget svære tilfælde kan det medføre tetani på grund af hypokalkæmi (spasmer affødt af calcium stofskifteproblemer). Det hævdes i vor tid at spædbørn, der kun ernæres i form af modermælk⁹, kan få rakitis. I dag forebygges med dagligt indtag af 400 E og ved resistens op til 400.000 E dagligt. Ved behandling kan deformiteter delvist rette sig spontant. I Kierkegaards tilfælde vil talen om en mild grad af rakitis, eventuelt i kombination med tæring, ikke forekomme usandsynlig. Kierkegaard vil derfor som barn kunne have haft en lignende maveopsvulmning som barnet på fotoet:

⁸ Søren Kierkegaard: Samlede Værker, bd. 2, 3. udg., s. 384. Se også Papirer II A 801.

⁹ Se for eksempel Carol Ann Rinzler: Feed a cold, starve a fever – A dictionary of medical folklore. New York 1991.

spædbarn med engelsk syge i sværeste grad. Eller tæring kan have reduceret opsvulmning. Skulle sygdomstilstanden have været tilfældet for Kierkegaards vedkommende, kan der have været gode grunde til samtidig at hemmeligholde det. Tidligere benævnte man børn med engelsk syge Skifting eller Vexelbarn, også knudebug, idet man anså dem for forbyttede/ombyttede med troldbørn. Tilligemed at man mistænkte at børnene var blevet skøgeset, en Horskæver,

Engelsk syge. Fra ældre tysk håndbog om børnesygdomme, ca. 1900.

det vil sige set på af en skøge og måske tilmed nøgne på daværende tidspunkt – forebyggelsen bestod da i at vise barnets rumpet imod skøgen tilligemed ”skæver”, udskrab fra en skøges sko, som blandt andet var medicinen efter folketroens ordination.¹⁰ Kierkegaards noget modsatrettede optagelse af skøger, skal vi komme tilbage til. Biografiske beretninger fra Kierkegaards tidlige skoletid taler ganske vist tilsyneladende imod rakismetæringsteorien: bl.a., at man trak Kierkegaards ben af led og at han faldt ned fra træer, men i grunden kunne disse beretninger ligeså godt understøtte teorien, rakismen, der netop bevirker meget bløde og eftergivende knogler, vil nemt have kunne bevirke brud. Desuden vil det have været belejlige historier for en mistænkt ”skifting”.

Det skal her til nævnes, at rygvejssygdomme ikke er særlig odiøst, det har og er ikke noget sjældent fænomen, andre litterære kendinge før og siden er listet nedenfor, de er alle omkommet i relativt tidlig alder, flertallet levede omtrent et tiår længere end Kierkegaard:

- Adam de la Halle med tilnavnet Den pukkelryggede (ca. 1235- ca. 1287): fransk digter, dramatiker og komponist. Død omkring de 52 år.
- Alexander Pope (1688-1744): pådrog sig i 12-årsalderen en sygdom, der gjorde ham pukkelrygget. Han levede isoleret som krøbling. Død omkring de 55 år.
- Elizabeth Barret Browning (1806-61): tuberkulose som teenager, der angreb rygsøjlen så hun var sengeliggende i mange år. Død som 55-årig.
- Heinrich Heine (1797-1856), sengeliggende fra 1848 pga. rygmarvssygdom. Død som 59-årig. Flere af hans værker blev affattet i hans ”sengegrav”.

¹⁰ Jf. J.S. Møller: Moder og barn i dansk folkeoverlevering, bd. 1., Munksgaard, Kbh. 1939.

- Franz Rosenzweig, død som 42-årig (paralyse i ryggen, virus). Det sidste tiår af sit liv var han fastlåst til en stol, og kunne kun bevæge sin højre lillefinger vha. hvilken han kommunikerede igennem en pegepind i et skriveapparat. Flere af hans artikler samt en oversættelse af GT sammen med Martin Buber, er kommunikeret således.
- Her skal også nævnes Kierkegaardforskeren Kresten Nordentoft, der ligeledes var bundet til sygesengen i sine sidste år, dog grundet sklerose. Herfra læste han hvert døgn kun Kierkegaards opbyggelige taler vha. et apparat, der bladrede for ham. Tillige Villy Sørensen havde en rygsygdom, der handicappede ham livet ud. Han læste vha. en ”ligpult”.

Hosekræmmersønnen Kierkegaard led da også af et hav af sygdomme og følgesygdomme. Hans korte, tynde og ulige lange bukseben, det højre var kortere end det venstre, samt pukkelryg / skævhed i ryggen er bekendt, der også har bevirket en skæv sidelæns gangart med gestikulerende arm og spanskrørstok for at holde balancen. (Jævnfør Bröchners erindringer). Måske hentyder Kierkegaard selv hertil når han refererer Baggenses beskrivelse om at ankomme hinkende og linkende til målet, hvilket han med Frater Taciturnus i ”Stadierne på livets vej”, søger at nedtone til fordel for det indres værdi. (SV8: 183). Ulige lange ben kan ligeledes bevirke en skæv og sideværts s-formet rygsøjle (kyfoscoliose). I mellemskolen skal skolegårdens store dreng, men knapt så skarpsindige muskelbundet, have foreslået en tovtrækningskonkurrence, man manglede dog et tovværk, så man anvendte Lille Søren i stedet¹¹. Så trak man på bedste beskub som i antikkens Colosseum, hvor fanger og kristne blev spændt for hestene, på den vis at fire heste tøjredes til hver ekstremitet (arme og ben), og blev pisket til at trække i hvert sit verdenshjørne. For lille Søren gik det ikke bedre end at der pludselig lød et knæk, Søren skreg og så var det ben som skolegårdens anfører holdt i, trukket af led. – Man kan sige at Kierkegaards karriere som martyr startede tidligt. Måske var den disponeret allerede inden fødsel: fra naturens side hældede Kierkegaards hoved til højre, og det ikke kun i religiøs-politisk forstand. (X,3A 770). Altså var han måske født med en skæv nakke (hvirvelsøjle), eller han havde pådraget sig lordoser (knogleskævheder) i sin tidligste barndom.

Hans pukkel måske i kombination med rundrygghed er (kanske) overdrevet en smule i tegningen fra Corsarskriftet (nedenfor, fig. 3.), ofte kommer karikaturen dog nærmere virkeligheden end eufemismer og retoucherede glans- og herobilleder. Kierkegaard fortalte selv at rygproblemerne skyldtes et fald fra et æbletræ som tolvårig på Budding Mark i 1825 (fortalt af hans

¹¹ Refereret efter Peter Tudvad: Kierkegaards København. Politiken, Kbh. 2004, s. 169 f. Kilder fra Rigsarkivet her. Det var Henrik Christopher Hegelund Møller, som havde trukket hård(es)t og som fortalte historien til sin søn, der har genfortalt den.